

Dr. Hegedűs Gyöngyike Irén
D48611- es posztdoktori pályázatának zárójelentése

A Szegedi Tudományegyetem Vallástudományi Tanszékén töltött két év (2004-2005, 2006-2007) alatt a következő projekteket sikerült tető alá hoznom.

2004-2005

Kiadtam Szádja Gáon Hittételek és Vélemények Könyvének (Kitab al-amanat wa-'l-i'tiqadat) magyar fordítását. A 288 oldalas kötetet a L'Harmattan kiadó jelentette meg a *Dialogosz* sorozatban Tatár György előszavával (Minden ismeret forrása). A mű az eredeti judeo-arab szöveg alapján készült, jegyzetekkel és a kötet végén arab-héber-magyar terminológiai szószedettel láttam el.

Szádja Gáon, Maimonidesz mellett a középkori zsidó gondolkodás egyik legnagyobb alakja. Főműve, a Hittételek és vélemények könyve a zsidó vallás tételeit kísérli meg racionális érvekkel igazolni, nyelvezete, érvrendszere és terminológiája hasonló korának muszlim racionalista (kalám) műveihez. 933-ban, Bagdadban íródott, a kora-középkori racionális gondolkodás egyik legfontosabb forrása és kézikönyve.

A következő témákat öleli fel: (1) Episztemológiai bevezető: a tudás forrásai, érzékelés, intuíció és spekuláció; (2) A világ teremtett voltának igazolása (creatio ex nihilo); (3) A Teremtő egységének és oszthatatlanságának bizonyítása; (4) Arról, hogy a Teremtő teremtményeinek tevőleges és tiltó parancsolatokat adott; (5) Az engedelmességről, az engedetlenségről, az eleve elrendelésről és az igazságról; (6) A jó és rossz cselekedetéről; (7) A lélek lényegéről, a halálról és ami utána következik; (8) A halottak e világi feltámadásáról; (9) A megváltásról (A történelem vége és a Messiás eljövetele); (10) A másvilágon történő jutalmazásról és büntetésről; (11) Arról, hogy hogyan a leghelyesebb az embernek az evilágon viselkednie.

A szöveg gondozásáért és kiadásáért köszönet illeti meg Jutta Hausman és Losonczy Péter professzorokat, akik a Goldziher Intézet részéről a kiadást támogatták, Tiszóczi Tamást, aki a szöveg helyességét ellenőrizte és Tatár György professzort, aki az előszót írta.

A 2005-2006-os tanév folyamán a Torontói Egyetemen (University of Toronto, Institute of Near and Middle Eastern Studies) voltam vendégprofesszor. Erre az időszakra az OTKÁ-val való viszonyomat felfüggesztettem (halasztást kértem).

A 2006-2007-es év során három angol nyelvű publikációt jelentettem meg.

1. *“The Double Path. The Two Layers of Thinking and the Twofold Nature of Knowledge in the Works of Saadya Gaon”*, in: *Reflecting Diversity*, eds. P. Losonczy; G. Xeravits, LitVerlag Berlin-Wien, 2007, pp 43-61

Az esszé arra tesz kísérletet, hogy a kora-középkori zsidó és muszlim ismeretelméleti rendszereket a mai angolszász episztemológiai modellekkel írja le. A kutatás alapján a racionális gondolkodók tényalapú, külvilágra irányuló gondolkodási struktúrája a „foundationalism-externalism“ modellel jellemezhető, míg a misztikus gondolkodók a lélek mélységére és Isten külső érzékeken felüli, ám mindent átható voltára koncentrációja a „coherentism-internalism“ modellel írható le. Ennek függvényében a felszíni ellentétek transzcendencia és immanencia, ill. külső érzékelés és belső illumináció között episztemológiai különbségekre redukálhatóak.

2. *“The Creation of the World and the Finitude of Human Knowledge”*, in: *Migrating Texts and Traditions*, ed. W. Sweet, University of Ottawa Press, 2008

A Kanadában megjelenő kötet azzal foglalkozik, hogy egy kultúra “hatáskörébe” tartozó fogalom, vagy érvelés, milyen jelentés-módosuláson megy át azáltal, hogy más kultúrába kerül. Philoponos, görög gondolkodó, volt az első filozófus, aki a világ időbeli teremtettségét, ill. az idő véges voltát logikus érvrendszerrel támasztotta alá. Érvei óriási sikert futottak be mind a zsidó, keresztény, ill. muszlim gondolkodóknál, mivel mindhárom vallás elsődleges hittétele a világ teremtettségének elismerése. A cikk azt elemzi, hogyan használta Szádja Gáon, a kora-középkor kimagasló zsidó filozófusa a philoponosi bizonyítékokat mind a világ időbeli örökkévalóságának tagadására, ill. az emberi tudás végességének bizonyítására.

3. *“Where is Paradise? Eschatology in Early Medieval Jewish and Islamic Thought”*, in *Dionysius*, Vol. XXVI, ed. W. J. Hankey, Dalhousie University Press, Halifax, March 2008

A cikk négy 10. századi zsidó és muszlim szerző a “túlvilág”-ra vonatkozó leírásait mutatja be és hasonlítja össze. *Szádja Gáon* (Hittételek és Vélemények könyve) szerint az “Utolsó Ítélet Napja” konkrét világvégi esemény, a testek feltámadásával jár, amelyek az ítélet után konkrét földrajzi helyekre (menny és pokol) kerülnek. *Al-Qirqiszáni* (Fények és Világítótoronyok Könyve) c. munkája ehhez hasonló elképzeléseket mutat, ám azt

állítja, hogy legvégezetül elkövetkezik egy idő, amikor minden (a menny és a pokol is) megsemmisül, s az igazak lelkei Istennel egyesülve tér nélkül léteznek. Az iszlám gondolkodás egy kevésbé kutatott 10. századi forrása, a *Megtisztult Testvérek Levelei* (Rasa'il ikhwan as-safa') szerint a hívők két csoportra, köznépre ('*amm*) és magasabb szinten állókra (*khassz*) oszthatóak. Az előbbiek az "Utolsó Ítélet" –en, testi feltámadáson, konkrét fizikai menny-, és poklon alapuló modellben hisznek, míg az utóbbiak a lélek tiszta szubsztanciájának az Istennel való egyesülését vallják. *Elkhanan ben Abraham*, spanyolországi zsidó gondolkodó szerint kizárólag az utóbbi (pszichológiai model) az érvényes, sem Utolsó Ítélet, sem testi feltámadás nem lesz. A cikk azt mutatja be, hogyan függenek a másvilágról vallott nézetek a négy szerző időről és lélekről való elképzeléseitől.

A szövegek kiadásában, sok segítséget kaptam kutatóhelyemtől, a Szegedi Tudományegyetem Vallástudományi Tanszékétől. Köszönet illeti őket továbbá azért, mert megadtak minden infrastrukturális lehetőséget ahhoz, hogy kutatásaimat színvonalasan és méltó körülmények között végezhessem. Úgy érzem, hogy a kollegiális légkör is nagy mértékben segítette munkán eredményességét. Ezért nem csak szakmailag, de emberileg is sokat jelentett nekem az itt eltöltött két év.

A költségtervtől nem kellett eltérnem, semmilyen zavaró körülmény nem befolyásolta kutatásom eredményes befejezését.

A Hittételek és Vélemények Könyve a magyar fordítás megjelenése óta eltelt két évben több egyetemen (Országos Rabbiképző Egyeteme, Pécsi Tudományegyetem) tananyag lett. Köszönet illeti az OTKÁ-t azért, hogy a fenti kiadványok támogatásával a hazai felsőoktatást, és. Magyarországi tudósok külföldi publikálását segítette.

Tisztelettel,

Dr. Hegedűs Gyöngyi
Antigonish, 2008. Febr. 22.